

Ύλη στην οποία αναφέρεται το παρόν κριτήριο:

ΘΕΩΡΙΑ:

1. ΠΕΙΘΩ (ΤΡΟΠΟΙ ΚΑΙ ΜΕΣΑ ΠΕΙΘΟΥΣ)
2. ΓΛΩΣΣΙΚΕΣ ΕΠΙΛΟΓΕΣ
3. ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΑΠΥΞΗΣ ΠΑΤΡΑΓΡΑΦΟΥ
4. ΠΡΟΘΕΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ
5. ΥΦΟΣ
6. ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΤΙΤΛΟΥ
7. ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΗΣ ΠΕΡΙΛΗΨΗΣ
6. ΚΕΙΜΕΝΙΚΑ ΕΙΔΗ
7. ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ
8. ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΣΧΟΛΙΟ

ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ:

1. ΕΠΙΣΤΗΜΗ – ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ
2. ΑΝΘΡΩΠΙΣΜΟΣ
3. ΕΘΕΛΟΝΤΙΣΜΟΣ
4. ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ
5. ΕΡΩΤΑΣ – ΦΙΛΙΑ
6. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗ – ΦΙΛΙΑ
7. ΜΑΖΟΠΟΙΗΣΗ

**2^ο ΚΡΙΤΗΡΙΟ ΕΞΕΤΑΣΗΣ (*)
ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
Γ' ΤΑΞΗΣ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ**

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

«Επιστήμη και Ηθική: ετεροθαλείς;»

«Σπουδαγμένος άνθρωπος, δεν ντρέπεται να φέρεται έτσι πρόστυχα;». Αυτή είναι μια συνήθης απορία, με την εξίσου συνήθη απάντηση «άλλο οι γνώσεις - κι άλλο η καλοσύνη». Η μαυρίλα της ψυχής μας δεν ασπρίζει με τα γράμματα, ούτε με τις τέχνες. Ήθος θα πει να θέλεις να στερηθείς εσύ κάτι εδώ και τώρα, για χάρη ενός άλλου, εκεί και ύστερα - και να ευχαριστιέσαι κιόλας. Χωρίς αυτήν την οντολογική θεμελίωση της πρακτικής ηθικής, αμήτοι θα μείνουμε στο γλυκό κρασί της αγάπης - και απαίδευτοι. Στερημένοι δηλαδή μιας Παιδείας συν-μετοχής, που είναι διαφορετική απ' την παιδεία κατά-κτησης δεξιοτεχνιών.

Με τούτα τα δεδομένα, λέμε λοιπόν συνήθως «καμία σχέση δεν έχει η Επιστήμη με την Ηθική». Απεναντίας μάλιστα, μερικοί θα πρόσθεταν πως η Επιστήμη γεννά τους απάνθρωπους πολέμους και την καταστροφή του περιβάλλοντος - αλλ' αυτές τις κατάρες φυλάξτε τες για την Τεχνολογία, παρακαλώ! Για εκείνο δηλαδή το ενέργημα που θέτει εξαρχής σκοπό συγκεκριμένο, προκειμένου να ικανοποιήσει μια ανάγκη, παράγοντας ένα αντίστοιχο αγαθό. Το πόσο «αγαθό» αποδεικνύεται ετούτο αυτό είναι ένα άλλο θέμα.

Σ' αυτή λοιπόν την περιπέτεια της Γνώσης του Κόσμου, μπορεί παρά ταύτα να διακρίνει κανείς και κάμποσες αγαθοποιές επαφές με την Ηθική. Η Επιστήμη ανατρέπει πάμπολλες δεισιδαιμονίες. Κι ας θυμηθούμε ότι δεισιδαιμονία θα πει κατά βάθος «φόβος - φόβος για παντός είδους δαίμονες, για ανύπαρκτα «όντα» δηλαδή. Η καταπίεση που προκαλούν οι δεισιδαιμονίες στην ταλαίπωρη ψυχή μας, καθώς και οι αντίστοιχες στρεβλώσεις της κοινωνικής μας συμπεριφοράς είναι πολύ γνωστές στην Ψυχολογία. Έχουν διαπιστωθεί ποικίλες ψυχοσωματικές ανωμαλίες, οφειλόμενες στους υποβόσκοντες φόβους, καθώς και παρεπόμενες εγωιστικές συμπεριφορές. Όσο η Επιστήμη θα απωθεί τα όρια του ανεξήγητου προς τα έξω, τόσο θα συμβάλλει σ' αυτής τουλάχιστον της κατηγορίας την ηθικότερη συμπεριφορά.

Η κυριότερη όμως ηθική συμβολή της ελεύθερης Γνώσης μου φαίνεται ότι είναι η ήρεμη συνειδητοποίηση της μικρότητάς μου, μέσα σ' ένα όλο και πλατύτερο Σύμπαν. Θυμάστε, λόγου χάρη, ότι ο γαλαξίας στον οποίον ανήκει το ηλιακό μας σύστημα, περιλαμβάνει 100 δισεκατομμύρια αστέρες - κι ότι το γνωστό σύμπαν περιέχει μερικά δισεκατομμύρια τέτοιους γαλαξίες; Ο σιωπηρός θαυμασμός του μεγέθους (και του μεγαλείου) ετούτου, όσο λίγο και να διαρκεί, παράγει σεμνότητα: σε ποια σκόνη της σκόνης βρίσκομαι, και τι συμπαντικό «νόημα» μπορεί να έχει η σκληρότητά μου στον διπλανό μου;

Γνωρίζουμε σήμερα πολύ καλά ότι ετούτη η σεβαστή πομπή των εξελισσόμενων έμβιων όντων που έφθασε μέχρι τον άνθρωπο, είναι το συγγενολόι μας που συνταξιδεύει πάνω σε τούτον τον κόκκο της Γης. Ας πάμε μαζί όπου πάμε - κι ας πάμε μ' αλληλοστήριξη. Τέτοιες είναι οι πρώτες δυνητικές παρενέργειες αυτής της επιστημονικής γνώσης (και είναι παρενέργειες ηθικής κατηγορίας).

Άραγε, είχε δίκιο ο ποιητής όταν μας διαβεβαίωνε «όσο γνωρίζεις πιο καλά, τόσο αγαπάς πιο πλήρεια»;

Διασκευασμένο άρθρο του Θεοδόση Τάσιου, ομότιμου καθηγητή του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου και ακαδημαϊκού, εφημερίδα «Το Βήμα»

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Συνέντευξη του καθηγητή του Πανεπιστημίου Αθηνών Χρήστου Ζερεφού (απόσπασμα εφ. Τα νέα)

ΕΡΩΤΗΣΗ: Ίσως σήμερα η επιστήμη φτάνει τα όρια της μαγείας. Πολλοί πιστεύουν ότι τα πάντα μπορούν να διορθωθούν από την επιστήμη.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: Δυστυχώς δεν υπάρχουν μαγικά ραβδιά. Και η επιστήμη μαθαίνει από τα λάθη της. Για παράδειγμα, στο θέμα του όζοντος. Μετά τον πόλεμο φτιάχτηκε ένα αέριο που είχε «μαγικές» ιδιότητες: το φρέον και τα συγγενή του. Χρησιμοποιείτο στη βιομηχανία της ψύξης, σαν προωθητικό αέριο στα σπρέυ και σε πολλές άλλες χρήσεις. Επειδή όμως τα αέρια αυτής της οικογένειας είναι αδρανή, πηγαίνουν ψηλά στην ατμόσφαιρα, στο στρώμα του όζοντος και το καταστρέφουν. Εκατομμύρια τόνοι από αυτό το αέριο εκλύθηκαν στην ατμόσφαιρα, με αποτέλεσμα τη ραγδαία αραίωση του στρώματος του όζοντος. Εκείνα τα χρόνια καταστρέψαμε τόσο όζον όσο η Φύση έφτιαξε σε 3 δισεκατομμύρια χρόνια. Τότε όμως δεν το γνωρίζαμε... Από το '90 που αυτά τα αέρια απαγορεύτηκαν, το στρώμα του όζοντος έχει δείξει δείγματα σταθεροποίησης. Μπορούμε λοιπόν -αν θέλουμε- να διορθώσουμε τα πράγματα. Σε αυτήν την ιστορία όμως υπάρχει και μια άλλη πλευρά που δείχνει πως συμβαίνουν ορισμένα πράγματα. Οι ενώσεις αυτές λέγονται χλωροφθοράνθρακες. Είναι, δηλαδή, ενώσεις χλωρίου, φθορίου και άνθρακα. Αν στην παρασκευή αυτών των ενώσεων είχε χρησιμοποιηθεί βρώμιο αντί χλωρίου, θα φτιαχόνταν ένα αέριο με καλύτερες ιδιότητες για τη βιομηχανία, αλλά και με τρομερές συνέπειες για τον όζον: Θα το είχε καταστρέψει μέσα σε μια δεκαετία. Γιατί δεν χρησιμοποιήθηκε βρώμιο; Ίσως γιατί ήταν πιο ακριβό.

ΕΡ: Ένας επιστήμονας είναι υπεύθυνος για τις ανακαλύψεις του;

ΑΠ: Ασφαλώς, η ευθύνη του επιστήμονα είναι μεγάλη. Αν ανακαλύψει κάτι που μπορεί να έχει καταστροφικά αποτελέσματα θα πρέπει, αν θέλει, να το θέσει υπ' όψιν της διεθνούς επιστημονικής κοινότητας, αλλά ταυτόχρονα είτε να βρει το αντίδοτο είτε να εξαφανίσει την ανακάλυψή του. Ο επιστήμονας δεν είναι κάποιο μυθικό ον που υπάρχει μακριά από τον άλλον κόσμο, είναι κομμάτι του πληθυσμού του πλανήτη. Δεν μπορεί, λοιπόν, να συμπεριφέρεται αλαζονικά απέναντι στη ζωή. Πρέπει να είσαι ανθρωπιστής για να είσαι καλός επιστήμονας. Δεν μπορώ να καταλάβω πώς κοιμούνται το βράδυ οι άνθρωποι που εργάζονται στη βιομηχανία των όπλων. Δυστυχώς, επειδή αυτά τα πράγματα είναι απόρρητα, οι άνθρωποι αυτοί συχνά είναι αόρατοι. Όμως, εκτός από αυτούς που ασχολούνται με τόσο καταστροφικά προγράμματα, υπάρχουν και οι άλλοι που αποκρύπτουν πράγματα ή μειώνουν την αξία ενός γεγονότος, όπως έγινε στο Τσερνομπίλ. Αν δεν μετρούσαν τη ραδιενέργεια οι Σουηδοί και οι Φινλανδοί, δεν θα το είχε πάρει χαμπάρι κανείς. Επιστήμονες για να κάνουν τη «βρώμικη δουλειά» βρίσκει κανείς πάντα στην πιάτσα. Όλα τα καθεστώτα και όλες οι χώρες έχουν τέτοιους επιστήμονες - ακόμη και ο ΟΗΕ. Έχω βρεθεί σε τραπέζι που κάποιος, πολύ γνωστός, είπε ότι δεν μπορούμε να το ανακοινώσουμε αυτό (είχε βρει κάτι), γιατί δεν θέλουμε να στενοχωρηθεί καμία χώρα-μέλος του ΟΗΕ. Αυτό τα λέει όλα.

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Το 1954, ο κορυφαίος επιστήμονας Ρόμπερτ Οπενχάιμερ, που έμεινε γνωστός ως «ο πατέρας της ατομικής βόμβας», αντιπάτηκε στην απόφαση της Επιτροπής Ατομικής Ενέργειας των Η.Π.Α (της οποίας ήταν σύμβουλος), για την κατασκευή βόμβας υδρογόνου. Για τη στάση του αυτή, στην οποία οδηγήθηκε, βλέποντας τον όλεθρο που έσπειρε στη Χιροσίμα και το Ναγκασακί η ρίψη των ατομικών βομβών καθώς και για τις φιλερηνικές απόψεις που εξέφραζε, κρίθηκε «ακατάλληλος να υπηρετήσει τη χώρα» και διώχτηκε δικαστικά. Ο σπουδαίος μας ποιητής Νικηφόρος Βρεττάκος την ίδια χρονιά έγραψε το ποίημα «Γράμμα στον Ρόμπερτ Οπενχάιμερ».

«Γράμμα στον Ρόμπερτ Οπενχάιμερ».

[...]

Τόσο ψηλά που ανεβήκατε, φίλε Οπενχάιμερ,
και ποτέ σας δε στρέψατε πίσω; Δεν είδατε
το μακρύ δρόμο κάτω από το χρόνο
που ο πρόγονός σας διάσχισε παλεύοντας;
Σε παραγκάλια, σε καλύβια, σε σπηλιές, απ' τον καιρό της φωτιάς,
σ' εκατομμύρια εργαστήρια τα χέρια του ξεκοκκίζοντας το σκοτάδι,
περάσανε τη ρόδα του κόσμου από χίλιους σταθμούς,
την ξεκινήσανε απ' τον πηλό, την ανεβάσανε στα ηλεκτρόνια,
τη φέραν στα χέρια σας για την άλλη συνέχεια και σεις,
μας τα φέρατε ανάποδα όλα, τους πάγκους μας, τα λουριά μας,
τις χύτρες μας.

Τον ιδρώτα μας, το αίμα μας, όλα.

Δεν είδατε το Δημόκριτο που κούνησε το κεφάλι του
σα να σάλεψε ένα αστέρι; τους παραγιούς της σοφίας
που είχαν όλοι τους σκύψει περίλυτοι γύρω απ' την πρώτη σας έκρηξη;
Καταλαβαίνετε, φίλε Οπενχάιμερ.

Το νερό που διψάτε δεν υπάρχει πια εδώ.

[...]

πηγή: Νικηφόρος Βρεττάκος, *Τα ποιήματα*, τ. Α΄

Θέματα

Θέμα Α

A1. Να αποδώσετε συνοπτικά το περιεχόμενο των παραγράφων 3 έως 5 («Σ' αυτή...κατηγορίας») του **κειμένου 1** σε 60-70 λέξεις.

(Μονάδες 20)

B1. Να επιλέξετε τη σωστή απάντηση (α, β και γ) σε καθεμιά από τις παρακάτω ερωτήσεις, με βάση τα κείμενα 1 και 2.

1. Ποιο είναι το βασικό ερώτημα που πραγματεύεται το κείμενο 1;

α. Αν η Τεχνολογία μπορεί να υποκαταστήσει την Παιδεία.

β. Αν η Επιστήμη και η Ηθική είναι ασυμβίβαστες έννοιες.

γ. Πώς η δεισιδαιμονία επηρεάζει τη συμπεριφορά μας.

2. Σύμφωνα με τον αρθρογράφο, ποια είναι η κύρια διαφορά ανάμεσα στην Επιστήμη και την Τεχνολογία; (κείμενο 1)

α. Η Επιστήμη δημιουργεί αγαθά, ενώ η Τεχνολογία απλώς τα χρησιμοποιεί.

β. Η Επιστήμη στοχεύει στη γνώση, ενώ η Τεχνολογία στην εξυπηρέτηση αναγκών.

γ. Η Τεχνολογία είναι πάντα ανήθικη, ενώ η Επιστήμη όχι.

3. Ποια είναι, κατά το κείμενο, μια ηθική επίδραση της επιστημονικής γνώσης; (κείμενο 1)

α. Η επιθυμία για περισσότερη ισχύ και εξουσία.

β. Η συνειδητοποίηση της προσωπικής μας σπουδαιότητας.

γ. Η σεμνότητα απέναντι στο μεγαλείο του Σύμπαντος.

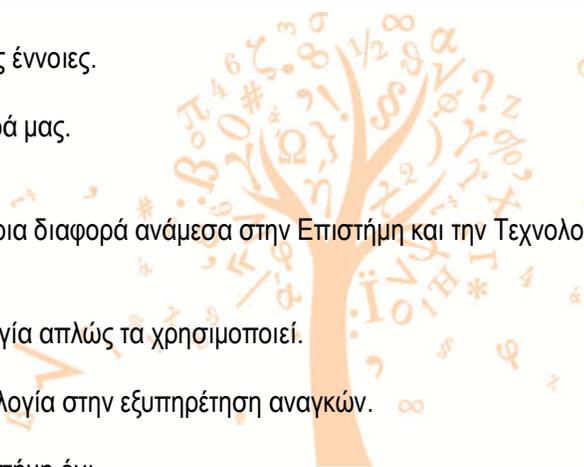
4. Σύμφωνα με τον συνεντευξαζόμενο, η επιστήμη μπορεί να διορθώσει κάποια από τα λάθη της; (κείμενο 2)

α. Με επίγνωση και θέληση.

β. Με επίγνωση και σταθερότητα.

γ. Με βούληση και υπολογισμό του κόστους.

5. Σύμφωνα με τον συνεντευξαζόμενο, απέναντι σε μια επισφαλή ανακάλυψη ο επιστήμονας οφείλει: (κείμενο 2)

- α. Να ενημερώσει τους υπεύθυνους των βιομηχανιών όπλων.
- β. Να ενημερώσει τους συναδέλφους του σε παγκόσμιο επίπεδο.
- γ. Να ενημερώσει όλη την ανθρωπότητα.

(Μονάδες 10)

B2. Στο κείμενο 2 ο καθηγητής κ. Ζερεφός εναλλάσσει το οικείο με το επιστημονικό ύφος στις απαντήσεις του. Να εντοπίσετε δυο διαφορετικές γλωσσικές επιλογές για το κάθε είδος ύφους (μονάδες 6). Γιατί κατά τη γνώμη σας επέλεξε αυτήν την υφολογική ποικιλία; (μονάδες 4)

(Μονάδες 10)

B3α. Να σχολιάσετε τον τίτλο του κειμένου 1. Πιστεύετε ότι καταφέρνει να διεγείρει το ενδιαφέρον του αναγνώστη και γιατί;

(Μονάδες 08)

B3β. Στη δεύτερη απάντηση του **κειμένου 2** («Ασφαλώς, η ευθύνη ... Αυτό τα λέει όλα.») να εντοπίσετε δύο είδη τεκμηρίων (μονάδες 4) και να αξιολογήσετε την αξιοπιστία τους (μονάδες 3).

(Μονάδες 07)

Θέμα Γ

Γ. Ποιο είναι το κεντρικό θέμα του κειμένου 3; Να το αναλύσετε, αξιοποιώντας 3 κειμενικούς δείκτες. Συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τη στάση του ποιητικού υποκειμένου απέναντι στον Οπενχάιμερ; (150-200 λέξεις)

(Μονάδες 15)

Θέμα Δ

Δ1. Σε ημερίδα που διοργανώνει το σχολείο σας με θέμα «Νέοι και Επιστήμη», εκφωνείτε μία εισήγηση (350-400 λέξεις) στην οποία αναφέρεστε: α) στην ηθική ευθύνη του επιστήμονα απέναντι στην ανθρωπότητα και β) στα εφόδια με τα οποία οφείλει να εξοπλιστεί η νέα γενιά, προκειμένου να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις της ραγδαίας εξελισσόμενης επιστημονικής πραγματικότητας. Στην ομιλία σας να αξιοποιήσετε δημιουργικά στοιχεία από τα κείμενα 1 και 2.

(Μονάδες 30)

(*) «Το παρόν κριτήριο εξέτασης συντάχθηκε από την ομάδα διδασκόντων του Τομέα Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας του Φροντιστηρίου **αξία** και αποτελεί πνευματική τους ιδιοκτησία.

Η χρήση του εκτός Φροντιστηρίου επιτρέπεται μόνο για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Οποιαδήποτε άλλη χρήση ή αναπαραγωγή χωρίς άδεια μπορεί να επιφέρει τις προβλεπόμενες από τον Νόμο κυρώσεις.»